

Odgojne znanosti
Vol. 12, br. 2, 2010, str. 441-458
Prethodno priopćenje

UTJECAJ SOCIJALNE KOMPETENCIJE UČITELJA NA PROVOĐENJE CJELODNEVNOG BORAVKA UČENIKA U ŠKOLI

Jasenska Martinčević

III. osnovna škola Varaždin, Hrvatska

jasenska.martincevic@gmail.com

Sažetak - Jedan od zahtjeva modernog društva je imati moderne, cjelodnevno organizirane škole. U konačnici, učitelji će ostvariti taj projekt. Tako, osim teorijskog aspekta, ovaj rad iznosi rezultate empirijskog istraživanja. Istraživanje je provedeno metodom ankete na uzorku od 187 ispitanika, učitelja u osnovnim školama na području Varaždinske županije. U radu smo raščlanili pojam socijalne kompetencije učitelja na pet elemenata. Ti elementi su: empatija, optimizam i smisao za humor, komunikacijske vještine, fleksibilnost i stil vođenja. Učitelji, ispitanici ankete, procjenjivali su te elemente. Rezultati su pokazali da različite grupe učitelja procjenjuju te elemente različito. Ti rezultati mogu se iskoristiti kao jedno od mnogobrojnih polazišta za daljnje unaprjeđivanje i razvijanje ključnih kompetencija koje bi trebao imati svaki učitelj u cjelodnevnom školskom sustavu.

Ključne riječi: Socijalna kompetencija učitelja, komunikacijske vještine, fleksibilnost i stil vođenja, cjelodnevni boravak učenika u školi, moderna škola.

Uvod

Vrijeme u kojem živimo nametnulo je školi nove izazove (Pivac, 1995 i 2009). Poslovna angažiranost oba roditelja donosi nam veliki broj djece „s ključem oko vrata“ (Koraj, 1983), što uvjetuje potrebe organizacijske promjene današnje škole. Jedna od tih promjena je uvođenje cjelodnevnog boravka, potreba da škola ostaje „do kasna otvorena“ (Warner, 2004). Za kvalitetno provođenje svih projekata, pa tako i cjelodnevnog boravka najznačajnija je profesija učitelja (Cindrić, 2003, Šporer, 1990) koji su u neposrednom radu s djecom. Možemo napisati savršene programe, ali samo uz stručne i angažirane učitelje, koji znaju što znači „biti učitelj“ (Strugar, 1993) ti se programi mogu i realizirati. Pri organizaciji cjelodnevnog boravka pred učitelja se

stavljaju široki zahtjevi koji prelaze definiranu dnevnu pripremu za rad, često uz uvođenje elemenata alternativnih školskih pravaca (Matijević, 2001). Da bi se učitelj mogao snaći u toj novoj ulozi trebat će mu mnoge kompetencije (Đuranović, 2005).

Predmet ovog istraživanja su procjene učitelja koje se odnose na elemente koji čine sastavnice socijalne kompetencije učitelja. Te sastavnice se kreću od sposobnosti otvorenog komuniciranja, fleksibilnosti, osiguravanja pozitivnog ozračja (Bošnjak, 1997), pa sve do procjena stilova vođenja koji bi trebao prevladavati u cjelodnevnom boravku. Također se ispituju mišljenja učitelja o empatičnosti kao o jednoj od kvaliteta učitelja, te o izlaženju iz svakodnevnih školskih okvira i mogućoj fleksibilnosti koju pruža rad u cjelodnevnom boravku. U uvjetima kad se sve više govori o potrebi uvođenja cjelodnevnog boravka učenika u školi (Vučak, 1995, Brügggen, 2003, Fraundorfer, 2003, Fulmer, 1992, Kahl, 2004) nameće se pitanje jesu li učitelji spremni za rad u cjelodnevnom boravku, odnosno osjećaju li se spremnima za takav rad. Predmet istraživanja bio je ispitati postoje li razlike procjene socijalne kompetencije učitelja u radu cjelodnevnog boravka, s obzirom na neke karakteristike učitelja, a poglavito s obzirom na njihovo mišljenje o potrebi uvođenja cjelodnevnog boravka u naše škole. Socijalna kompetencija učitelja je jedan od preduvjeta kvalitetnog provođenja cjelodnevnog boravka učenika u školi. Pojam socijalne kompetencije povezuje se s različitim pojmovima: sa socijalnom inteligencijom, emocionalnom inteligencijom, (Goleman, 1997), kao sposobnost interpersonalne komunikacije (Bratanić, 2002), itd. U ovom se radu socijalna kompetencija operacionalizira i određuje pomoću pet elemenata: empatija, fleksibilnost, komunikacija, odabir stila vođenja, smisao za humor i optimizam. Ispitanici su procijenili te elemente kroz tvrdnje kraj kojih su označili stupanj svog slaganja s pojedinom od njih. Svaka nova zadaća škole moći će se kvalitetno realizirati samo uz podršku učitelja, pa je tako i s provođenjem cjelodnevnog boravka.

Cilj i zadaci istraživanja

Cilj ovog istraživanja je saznati mišljenja ispitanika vezana uz provođenje cjelodnevnog boravka u školi te njihovu procjenu važnosti pojedinih elemenata socijalne kompetencije učitelja potrebnih za rad u cjelodnevnom boravku.

Zadaci istraživanja:

- ♦ utvrditi sociodemografsku strukturu ispitanika
- ♦ utvrditi frekvencije odgovora na pojedina pitanja zatvorenog tipa
- ♦ analizirati pitanja otvorenog tipa, koja dodatno objašnjavaju pojedine izjave učitelja
- ♦ utvrditi postoje li statistički značajne razlike u procjeni važnosti pet elemenata socijalne kompetencije učitelja potrebnih za rad u cjelodnevnom

boravku, s obzirom na to jesu li učitelji za provođenje cjelodnevnog boravka, jesu li s manje (do 15 godina) ili više (iznad 15 godina) radnog iskustva, jesu li zainteresirani za rad u cjelodnevnom boravku, jesu li učitelji razredne ili predmetne nastave

- ◆ utvrditi postoji li statistički značajna razlika samoprocjene o stručnoj osposobljenosti za rad u cjelodnevnom boravku s obzirom na godine radnog iskustva
- ◆ utvrditi postoji li statistički značajna razlika samoprocjene o informiranosti o poznavanju obiteljske situacije učenika s obzirom na radno iskustvo učitelja

Hipoteze istraživanja:

- ◆ ne postoji statistički značajna razlika u procjenjivanju elemenata socijalne kompetencije učitelja u cjelodnevnom boravku s obzirom na spol ispitanika
- ◆ ne postoji statistički značajna razlika u procjenjivanju elemenata socijalne kompetencije učitelja u cjelodnevnom boravku s obzirom na godine radnog iskustva
- ◆ ne postoji statistički značajna razlika u procjenjivanju elemenata socijalne kompetencije učitelja s obzirom na to jesu li ili nisu za uvođenje cjelodnevnog boravka u škole
- ◆ ne postoji statistički značajna razlika u procjenjivanju elemenata socijalne kompetencije učitelja s obzirom na izražavanje želje za radom u cjelodnevnom boravku
- ◆ ne postoji statistički značajna razlika u procjenjivanju elemenata socijalne kompetencije učitelja s obzirom na to jesu li učitelji razredne ili predmetne nastave.

Metoda

U empirijskom dijelu istraživanja koriste se opservacijske metode pedagoškog istraživanja, a ovdje su korištene indirektno metode: anketa i skala procjene. Uvodni dio anketnog upitnika sadržavao je naputak o cilju prikupljanja podataka. Upitnik je sastavljen od petnaest pitanja. U prvom dijelu od ispitanika su traženi sociodemografski podaci, te podaci o dosadašnjem iskustvu u radu u produženom ili cjelodnevnom boravku, odnosno sadašnjom zainteresiranosti za takav rad. Drugi dio anketnog upitnika su pitanja otvorenog tipa. Treći dio anketnog upitnika je skala procjene. Uz devet tvrdnji vezanih uz kvalitetu realizacije cjelodnevnog boravka kojima su obuhvaćene kvalitete socijalne kompetencije učitelja, postavljena je skala procjene od četiri stupnja. Ispitanici su procjenjivali važnost elemenata socijalne kompetencije učitelja koje smo odredili kao važne za rad učitelja u cjelodnevnom boravku: empatiju,

fleksibilnost, optimizam i smisao za humor, te odabir stila vođenja. Također nas je zanimala samoprocjena učitelja o tome jesu li tijekom svog studija ili tijekom stručnog usavršavanja dobili dovoljno informacija o tome koji su ciljevi i kako se planira rad u produženom ili cjelodnevnom boravku. Populaciju ovog istraživanja čine učitelji Varaždinske županije, u kojoj je zaposleno 1218 učitelja, od čega 405 učitelja razredne i 813 učitelj predmetne nastave. Kod odabira škola koje su ušle u uzorak istraživanja vodilo se računa o teritorijalnom položaju unutar županije i broju učenika pojedine škole.

Rezultati i diskusija

Od ukupno 187 ispitanika u empirijskom dijelu istraživanja bilo je obuhvaćeno 161 učiteljica i 26 učitelja. 13 ispitanika ili 7% od ukupnog dijela ispitanika su učitelji pripravnici, 36 ispitanika ili 19% su učitelji koji imaju ispod pet godina radnog iskustva. 45 ispitanika ili 24% čine učitelji koji imaju između 5 i 15 godina staža, 36 ispitanika ili 19% u školi radi između 15 i 25 godina, 34 ispitanika ili 18% ima iznad 35 godina radnog iskustva. Od ukupnog udjela žena u uzorku, njih 10% u školi radi duže od 35 godina, a od ukupnog broja muškaraca čak 27% ima više od 35 godina radnog staža. U kategoriji muških ispitanika najviše ih ima između 5 i 15 godina staža, a kod žena prosjek godina rada u školi je nešto niži. Od ukupnog broja muških ispitanika samo je jedan učitelj pripravnik. Od ukupnog broja žena bilo je 12 pripravnica, što nam ukazuje na daljnju fenomen daljnje feminizacije učiteljske profesije. U kategoriji do 15 godina radnog iskustva bilo je 50% ispitanika, a u kategoriji iznad 15 godina također 50% ispitanika. Od ukupnog broja žena 51% ih ima do 15 godina radnog iskustva i 49% iznad 15 godina radnog iskustva. Od ukupnog broja muških ispitanika njih dvanaestorica ili 46% ima ispod 15 godina, a 54% ima iznad 15 godina radnog staža. U istraživanju je obuhvaćeno 36% učitelja razredne i 64% učitelja predmetne nastave. U predmetnoj nastavi ima bitno više muškaraca u odnosu na razrednu nastavu, pa tako učitelja u predmetnoj nastavi ima 25, a učiteljica 95.

Na pitanje jesu li za provođenje cjelodnevnog boravka učenika u školi pozitivno je odgovorilo 123 ili 66%, a negativno 64 ili 34% ispitanika. Od ukupno 26 muških ispitanika 16 ili 62% ih odgovara pozitivno, a od ukupnog broja ispitanica 107 ili 66% ih odgovara pozitivno. Razloge opredjeljivanja za pozitivan, odnosno negativan odgovor na ovo pitanje ispitanici su navodili odgovarajući na pitanja otvorenog tipa, koja smo im postavili neposredno nakon ovog pitanja. Kvalitativnom analizom odgovora na ovo pitanje grupirani su odgovori u sljedeće kategorije:

1. grupa - pozitivni odgovori koji svoje mišljenje o uvođenju cjelodnevnog boravka objašnjavaju elementima vezanim uz obitelj

2. grupa - pozitivni odgovori koji svoje pozitivno mišljenje o uvođenju cjelodnevnog boravka objašnjavaju elementima vezanim uz školu ili učitelje
3. grupa - negativni odgovori koji svoje negativno mišljenje o uvođenju cjelodnevnog boravka objašnjavaju elementima vezanim uz obitelj
4. grupa - negativni odgovori koji svoje negativno mišljenje o uvođenju cjelodnevnog boravka objašnjavaju elementima vezanim uz školu ili učitelje
5. grupa - ostalo

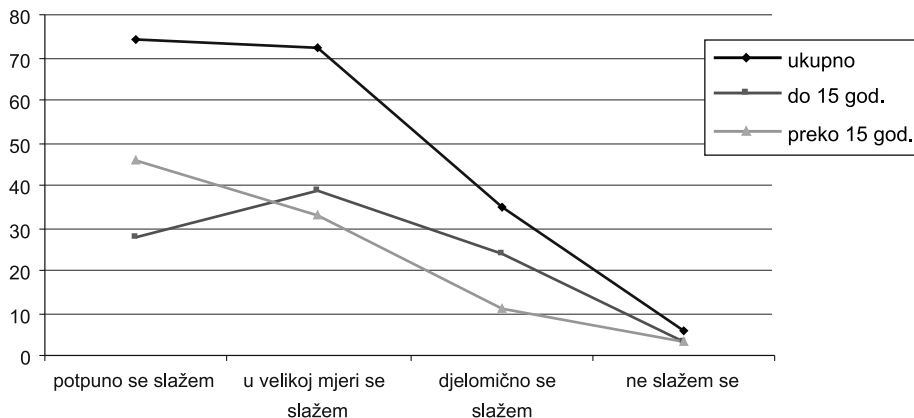
Na pitanje „Jeste li tijekom svog stručnog školovanja osposobljeni za neposredni rad u produženom i cjelodnevnom boravku učenika u školi?“ čak 148 ispitanika ili 79% odgovara da nisu osposobljeni ili da su nedovoljno osposobljeni. Ovakva samoprocjena može nam pomoći u objašnjenju odgovora na pitanje da li bi željeli raditi u cjelodnevnom boravku. Učitelji su nesigurni u svoje stručne kompetencije koje su stekli tijekom školovanja. hi-kvadrat testom utvrđeno je da ne postoji statistički značajna razlika u samoprocjeni osposobljenosti za rad u cjelodnevnom boravku s obzirom na godine radnog iskustva ispitanika i s obzirom na spol ispitanika. Od ukupnog broja ispitanika samo 17 ispitanika ili 9% izjavilo je da su već ranije radili u produženom ili cjelodnevnom boravku. Takvo neiskustvo učitelja donekle objašnjava činjenicu da učitelji u odgovorima na pitanja otvorenog tipa izražavaju određenu nesigurnost i neinformiranost, ili čak neznanje o tome kako se koncipira rad cjelodnevnog boravka. Na pitanje otvorenog tipa „Koje su, prema Vašem mišljenju, dobre strane produženog i cjelodnevnog boravka?“ odgovore smo grupirali u dvije grupe. U prvu grupu smo grupirali tvrdnje koje pozitivne strane produženog i cjelodnevnog boravka vežu uz učenje, vježbanje i ponavljanje nastavnih sadržaja, a u drugu grupu tvrdnje koje pozitivne strane produženog i cjelodnevnog boravka vežu uz topliju i opušteniju atmosferu u cjelodnevnom boravku u odnosu na dosadašnji način rada. Na pitanje „Jeste li u okviru stručnog usavršavanja imali prilike slušati o nekim temama iz područja produženog i cjelodnevnog boravka?“ čak 148 ili 79% ispitanika negativno je odgovorilo. Na pitanje „Da li biste željeli raditi u produženom ili cjelodnevnom boravku?“ pozitivno je odgovorilo 34% ispitanika. Ispitanici koji pozitivno odgovaraju na to pitanje često svoj odgovor obrazlažu mogućnošću ostvarivanja ležernije atmosfere i lakšeg prepoznavanja problema učenika. Također navode važnost potpune brige o djeci kad su roditelji na poslu i jednakost obrazovnih šansi svih učenika bez obzira na obiteljske okolnosti. Učitelji naglašavaju da tom projektu nije posvećena dovoljna pažnja društva u smislu potrebe osiguravanja svih potrebnih preduvjeta te upozoravaju na negativne strane takvog rada; primjerice pojačan fizički napor učitelja koji radi u boravku, premalo prostora ili neadekvatnost prostora.

Tvrđnja: Za kvalitetan rad u produženom i cjelodnevnom boravku empatičnost učitelja je izuzetno važna osobina

Tablica 1: Za kvalitetan rad u produženom i cjelodnevnom boravku empatičnost učitelja je izuzetno važna osobina

	Ukupno		Pitanje 1.				Pitanje 2.			
			m		ž		≤ 15 god.		> 15 god.	
potpuno se slažem (1)	74	40%	9	35%	65	40%	28	30%	46	49%
u velikoj mjeri se slažem (2)	72	39%	8	31%	64	40%	39	41%	33	35%
djelomično se slažem (3)	35	19%	6	23%	29	18%	24	26%	11	12%
ne slažem se (4)	6	3%	3	12%	3	2%	3	3%	3	3%
Aritmetička sredina	1,856		2,115		1,814		2,021		1,688	
Standardna devijacija	0,833		1,033		0,792		0,829		0,807	
Varijanca (σ2)	0,694		1,066		0,628		0,688		0,652	
Koeficijent varijabilnosti (V)	45%		49%		44%		41%		48%	
χ2					4,29		8,53			
Koeficijent kontingencije (C)					15%		21%			

(granične vrijednosti χ^2 za 3 stupnja slobode: 11,34 na razini značajnosti od 1% i 7,81 na razini značajnosti od 5%)

Grafikon 1. Za kvalitetan rad u produženom i cjelodnevnom boravku empatičnost učitelja je izuzetno važna osobina (Pitanje 2.)

Empatičnost učitelja kao jedan od izuzetno značajnih elemenata socijalne kompetencije učitelja, učitelji su procijenili na sljedeći način: za čak 79% ispitanika empatičnost je izuzetno ili u velikoj mjeri važna za učiteljev rad. Nije utvrđena statistički značajna razlika u mišljenjima učitelja/ica s obzirom na spol. Utvrđena je statistički značajna razlika u procjenama ispitanika ovi-

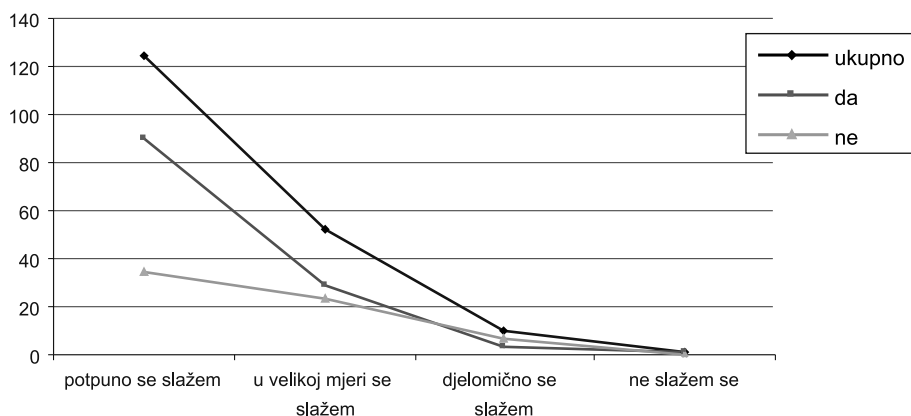
sno o tome radi li se o učiteljima/učiteljicama do 15 godina ili iznad 15 godina radnog iskustva. Empatičnost kao kvalitetu učitelja pozitivnije procjenjuju ispitanici s više radnog iskustva. Tako se s tvrdnjom „Za kvalitetan rad u produženom i cjelodnevnom boravku empatičnost učitelja je izuzetno važna osobina“ potpuno slaže čak 49% ispitanika s više od 15 godina staža i samo 30% ispitanika s manje od 15 godina radnog staža.

Tvrdnja: U radu produženog i cjelodnevnog boravka neophodna je fleksibilnost učitelja u komunikaciji i odgojnom radu s učenicima.

Tablica 2. U radu produženog i cjelodnevnog boravka neophodna je fleksibilnost učitelja u komunikaciji i odgojnom radu s učenicima

	Pitanje 3.				Pitanje 4.				Pitanje 11.			
	razr. nast.		pr. nast.		da		ne		da		ne	
potpuno se slažem (1)	50	53%	74	80%	90	73%	34	53%	52	81%	72	59%
u velikoj mjeri se slažem (2)	17	18%	35	38%	29	24%	23	36%	10	16%	42	34%
djelomično se slažem (3)	0	0%	10	11%	3	2%	7	11%	1	2%	9	7%
ne slažem se (4)	0	0%	1	1%	1	1%	0	0%	1	2%	0	0%
Aritmetička sredina	1,254		1,483		1,309		1,578		1,766		1,902	
Standardna devijacija	0,438		0,686		0,560		0,686		0,831		0,834	
Varijanca (σ²)	0,192		0,470		0,314		0,470		0,690		0,695	
Koeficijent varijabilnosti (V)	35%		46%		43%		43%		47%		44%	
χ²	2,68				7,17				8,14			
Koeficijent kontingencije (C)	12%				19%				20%			

(granične vrijednosti χ^2 za $df=1$: 6,63 na razini značajnosti od 1% i 3,84 na razini značajnosti od 5% [Pitanje 3.], $df=2$: 9,21 na razini značajnosti od 1% i 5,99 na razini značajnosti od 5%)

Grafikon 2. U radu produženog i cjelodnevnog boravka neophodna je fleksibilnost učitelja u komunikaciji i odgojnom radu s učenicima (Pitanje 4.)

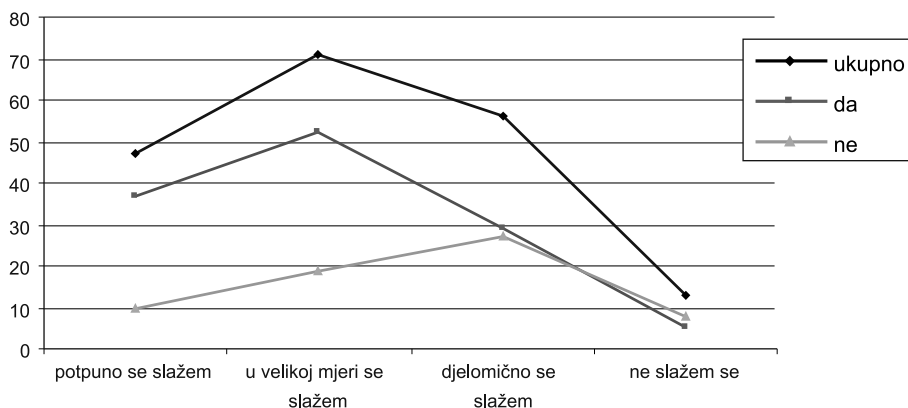
Tvrđnju „U radu produženog i cjelodnevnog boravka neophodna je fleksibilnost učitelja u komunikaciji i odgojnom radu s učenicima“ ispitanici su s obzirom na spol, godine radnog iskustva i struku podjednako procijenili. S tvrdnjom se potpuno ili u velikoj mjeri slaže čak 94% od ukupnog broja ispitanika. Utvrđena je statistički značajna razlika u odgovorima ispitanika s obzirom na to radi li se o učiteljima koji su za uvođenje ili nisu za uvođenje cjelodnevnog boravka u škole (Pitanje 4). Tako se s navedenom tvrdnjom u potpunosti ili u velikoj mjeri slaže čak 97% ispitanika koji su za uvođenje cjelodnevnog boravka u škole, odnosno 89% ispitanika koji nisu za uvođenje cjelodnevnog boravka u škole. Hi-kvadrat iznosi 7,17 dok je granična vrijednost hi-kvadrata 5,99. Isto tako, utvrđena je statistički značajna razlika u procjeni navedene tvrdnje između ispitanika koji bi željeli, odnosno koji ne bi željeli raditi u produženom ili cjelodnevnom boravku (Pitanje 11). Za čak 81% ispitanika koji bi željeli raditi u produženom ili cjelodnevnom boravku ova je tvrdnja s kojom se potpuno slažu. Za razliku od toga, samo 59% ispitanika koji ne bi željeli raditi u cjelodnevnom ili produženom boravku, označilo je uz ovu tvrdnju „potpuno se slažem“.

Tvrđnja: *Za stvaranje pozitivnog ozračja u radu produženog i cjelodnevnog boravka najvažniji je optimizam i smisao za humor kod učitelja.*

Tablica 3. Za stvaranje pozitivnog ozračja u radu produženog i cjelodnevnog boravka najvažniji je optimizam i smisao za humor kod učitelja

	Pitanje 3.				Pitanje 4.				Pitanje 11.			
	razr. nast.		pr. nast.		da		ne		da		ne	
potpuno se slažem (1)	18	19%	29	31%	37	30%	10	16%	22	34%	25	20%
u velikoj mjeri se slažem (2)	26	28%	45	48%	52	42%	19	30%	27	42%	44	36%
djelomično se slažem (3)	19	20%	37	40%	29	24%	27	42%	11	17%	45	37%
ne slažem se (4)	4	4%	9	10%	5	4%	8	13%	4	6%	9	7%
Aritmetička sredina	2,134		2,217		2,016		2,516		1,953		2,309	
Standardna devijacija	0,886		0,900		0,839		0,908		0,881		0,879	
Varijanca (σ²)	0,785		0,810		0,705		0,825		0,776		0,773	
Koeficijent varijabilnosti (V)	42%		41%		42%		36%		45%		38%	
χ²			0,07				11,84				7,74	
Koeficijent kontingencije (C)			2%				24%				20%	

(granične vrijednosti χ^2 za $df=3$: 11,34 na razini značajnosti od 1% i 7,81 na razini značajnosti od 5%)

Grafikon 3. Za stvaranje pozitivnog ozračja u radu produženog i cjelodnevnog boravka najvažniji je optimizam i smisao za humor kod učitelja (Pitanje 4.)

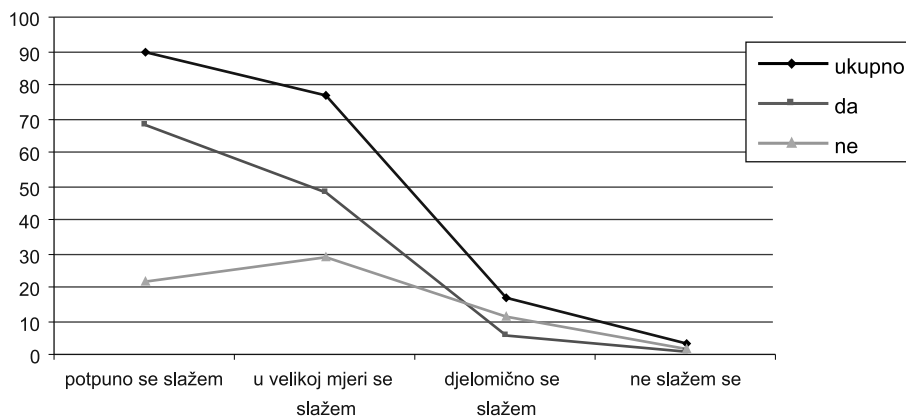
Optimizam i smisao za humor, kao jednu od važnih sastavnica rada s učenicima učitelji su procijenili kao važnu osobinu u visokom postotku (63%). Zanimalo nas je kako ispitanici procjenjuju navedenu tvrdnju s obzirom na nezavisne varijable: spol, godine radnog iskustva, struku (Pitanje 3.), s obzirom na to jesu li za uvođenje cjelodnevnog boravka u škole (Pitanje 4.) i da li bi željeli raditi u produženom ili cjelodnevnom boravku (Pitanje 11.). Nije utvrđena statistički značajna razlika u procjenjivanju važnosti ove tvrdnje s obzirom na to jesu li ispitanici muškog ili ženskog spola. Hi-kvadrat iznosi 1,82, uz graničnu vrijednost hi-kvadrata, uz 3 stupanja slobode i na razini značajnosti od 5%, od 7,81. Sličan rezultat smo dobili i s obzirom na to jesu li ispitanici s radnim iskustvom do 15 godina ili iznad 15 godina. Vrijednost hi-kvadrata koji smo dobili je 3,18 što nam pokazuje da ne postoji statistički značajna razlika između ove dvije grupe ispitanika. Bitno drugačija je situacija kod analize rezultata ispitanika s obzirom na to jesu li za uvođenje ili nisu za uvođenje cjelodnevnog boravka u naše škole (Pitanje 4). Čak 72% ispitanika koji su za uvođenje cjelodnevnog boravka se potpuno i u velikoj mjeri slaže da je za stvaranje pozitivnog ozračja u radu produženog i cjelodnevnog boravka najvažniji optimizam i smisao za humor. Što se tiče ispitanika koji su protiv uvođenja cjelodnevnog boravka s istom se tvrdnjom potpuno i u velikoj mjeri slaže samo 46% ispitanika. Izračunati hi-kvadrat iznosi 11,84, dok granična vrijednost hi-kvadrata uz 3 stupnja slobode i uz razinu značajnosti od 5% iznosi 7,81. Zaključujemo da postoji statistički značajna razlika u procjenjivanju ove tvrdnje kod navedene dvije grupe ispitanika.

Tvrđnja: *Sposobnost sadržajnog i otvorenog komuniciranja s učenicima i grupama učenika od strane učitelja, preduvjet je kvalitete produženog i cjelodnevnog boravka učenika u školi.*

Tablica 4. Sposobnost sadržajnog i otvorenog komuniciranja s učenicima i grupama učenika od strane učitelja, preduvjet je kvalitete produženog i cjelodnevnog boravka učenika u školi

	Pitanje 3.				Pitanje 4.				Pitanje 11.			
	razr.	nast.	pr.	nast.	da	ne	da	ne	da	ne	da	ne
potpuno se slažem (1)	34	36%	56	60%	68	55%	22	34%	42	66%	48	39%
u velikoj mjeri se slažem (2)	25	27%	52	56%	48	39%	29	45%	18	28%	59	48%
djelomično se slažem (3)	8	9%	9	10%	6	5%	11	17%	3	5%	14	11%
ne slažem se (4)	0	0%	3	3%	1	1%	2	3%	1	2%	2	2%
Aritmetička sredina	1,612		1,658		1,512		1,891		1,422		1,756	
Standardna devijacija	0,695		0,728		0,632		0,799		0,662		0,717	
Varijanca (σ^2)	0,483		0,529		0,399		0,639		0,438		0,514	
Koeficijent varijabilnosti (V)	43%		44%		42%		42%		47%		41%	
χ^2	0,35				9,73				10,94			
Koeficijent kontingencije (C)	4%				22%				24%			

(granične vrijednosti χ^2 za $df=2$: 9,21 na razini značajnosti od 1% i 5,99 na razini značajnosti od 5% [Pitanje 3.], $df=3$: 11,34 na razini značajnosti od 1% i 7,81 na razini značajnosti od 5%)

Grafikon 4. Sposobnost sadržajnog i otvorenog komuniciranja s učenicima i grupama učenika od strane učitelja, preduvjet je kvalitete produženog i cjelodnevnog boravka učenika u školi (Pitanje 4.)

Navedenu tvrdnju podjednako procjenjuju ispitanici oba spola i obje grupe ispitanika s obzirom na radno iskustvo. Nije utvrđena statistička značajnost

razlike. Slična je situacija i s obzirom na to jesu li ispitanici učitelji razredne ili predmetne nastave (Pitanje 3.). Ali nešto je drugačija situacija ako gledamo procjene ispitanika s obzirom na to jesu li za uvođenje cjelodnevnog boravka u škole (Pitanje 4.). Naime, hi-kvadrat iznosi 9,73 dok granična vrijednost hi-kvadrata, uz 3 stupnja slobode i razinu značajnosti od 5%, iznosi 7,81. Također postoji razlika i s obzirom na to jesu li učitelji odgovoriti pozitivno ili negativno na 11. pitanje u upitniku koje glasi: „Da li biste željeli raditi u produženom ili cjelodnevnom boravku?“ Od ispitanika koji bi željeli raditi u produženom ili cjelodnevnom boravku čak 66% se potpuno slaže s navedenom tvrdnjom. S istom se tvrdnjom potpuno slaže 39% ispitanika koji ne bi željeli raditi u produženom i cjelodnevnom boravku. Izračunata vrijednost hi-kvadrata iznosi 10,94, dok je granična vrijednost ispod koje se razlike smatraju slučajnima 7,81, kod razine značajnosti od 5% i uz 3 stupnja slobode.

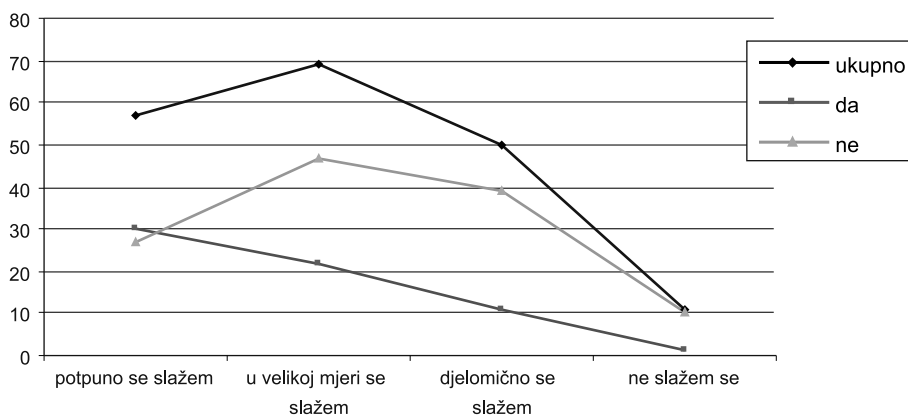
Tvrdnja: *Produženi i cjelodnevni boravak pruža priliku za opušteniju atmosferu u školskom životu*

Tablica 5

	Pitanje 3.				Pitanje 4.				Pitanje 11.			
	razr. nast.		pr. nast.		da		ne		da		ne	
potpuno se slažem (1)	21	22%	36	39%	51	41%	6	9%	30	47%	27	22%
u velikoj mjeri se slažem (2)	29	31%	40	43%	50	41%	19	30%	22	34%	47	38%
djelomično se slažem (3)	15	16%	35	38%	19	15%	31	48%	11	17%	39	32%
ne slažem se (4)	2	2%	9	10%	3	2%	8	13%	1	2%	10	8%
Aritmetička sredina	1,970		2,142		1,789		2,641		1,734		2,260	
Standardna devijacija	0,816		0,938		0,792		0,824		0,802		0,895	
Varijanca (σ²)	0,666		0,879		0,627		0,678		0,643		0,801	
Koeficijent varijabilnosti (V)	41%		44%		44%		31%		46%		40%	
χ²			2,23				#####				12,73	
Koeficijent kontingencije (C)			11%				#####				25%	

(granične vrijednosti χ^2 za $df=3$: 11,34 na razini značajnosti od 1% i 7,81 na razini značajnosti od 5%)

Utvrđena je statistički značajna razlika u procjenjivanju navedene tvrdnje s obzirom na to jesu li ispitanici za ili nisu za uvođenje cjelodnevnog boravka (Pitanje 4.). Od ispitanika koji su za uvođenje cjelodnevnog boravka čak 82% se potpuno i u velikoj mjeri slaže s navedenom tvrdnjom, dok se ispitanici koji nisu za uvođenje cjelodnevnog boravka, s ovom tvrdnjom slažu u velikoj mjeri i potpuno se slažu u 39% slučajeva. Utvrđena je statistički značajna razlika u

Grafikon 5. Produženi i cjelodnevni boravak pruža priliku za opušteniju atmosferu u školskom životu (Pitanje 4.)

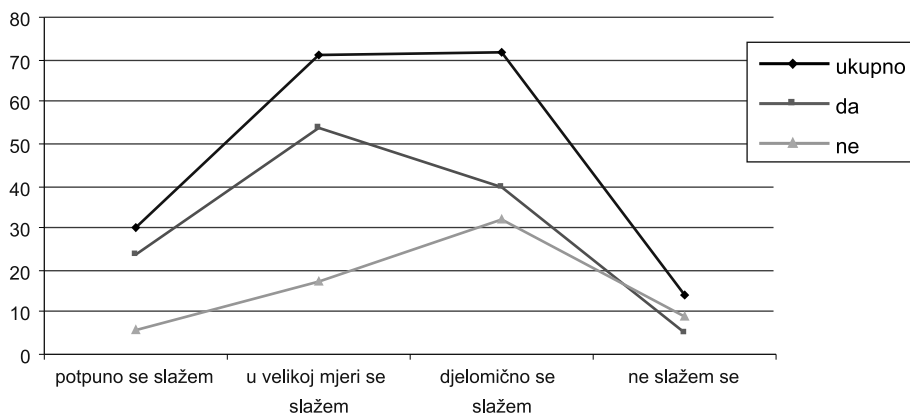
procjenjivanju ove tvrdnje s obzirom na to jesu li ispitanici zainteresirani ili nisu zainteresirani za rad u produženom ili cjelodnevnom boravku.

Tvrdnja: *Demokratski stil vođenja učenika u produženim i cjelodnevnom boravku je najdjelotvorniji pedagoški stil.*

Tablica 6. Demokratski stil vođenja učenika u produženim i cjelodnevnom boravku je najdjelotvorniji pedagoški stil

	Pitanje 3.				Pitanje 4.				Pitanje 11.			
	razr. nast.		pr. nast.		da		ne		da		ne	
potpuno se slažem (1)	14	15%	16	17%	24	20%	6	9%	17	27%	13	11%
u velikoj mjeri se slažem (2)	25	27%	46	49%	54	44%	17	27%	27	42%	44	36%
djelomično se slažem (3)	26	28%	46	49%	40	33%	32	50%	18	28%	54	44%
ne slažem se (4)	2	2%	12	13%	5	4%	9	14%	2	3%	12	10%
Aritmetička sredina	2,239		2,450		2,211		2,688		2,078		2,528	
Standardna devijacija	0,818		0,849		0,802		0,833		0,822		0,813	
Varijanca (σ²)	0,669		0,720		0,643		0,694		0,676		0,661	
Koeficijent varijabilnosti (V)	37%		35%		36%		31%		40%		32%	
χ²			3,07				12,26				10,05	
Koeficijent kontingencije (C)			13%				25%				23%	

(granične vrijednosti χ^2 za $df=3$: 11,34 na razini značajnosti od 1% i 7,81 na razini značajnosti od 5%)

Grafikon 6. Demokratski stil vođenja učenika u produženim i cjelodnevnom boravku je najdjelotvorniji pedagoški stil (Pitanje 4.)

Ispitanici se razlikuju u procjeni demokratskog stila vođenja, ovisno o tome radi li se o ispitanicima koji su za ili protiv uvođenja cjelodnevnog boravka. Hi-kvadrat u ovom slučaju iznosi 12,26, pri čemu je granična vrijednost hi-kvadrata 7,81, uz razinu značajnosti od 5% i 3 stupnja slobode. 64% ispitanika od onih koji su za uvođenje cjelodnevnog boravka u potpunosti i u velikoj mjeri se slaže da je demokratski stil vođenja učenika u produženom i cjelodnevnom boravku najdjelotvorniji pedagoški stil, dok je taj udio samo 36% kod ispitanika koji nisu za uvođenje cjelodnevnog boravka. Statistički značajna razlika utvrđena je i s obzirom na to da li bi ispitanici željeli ili ne bi željeli raditi u produženom ili cjelodnevnom boravku (Pitanje 11.). Utvrđeni hi-kvadrat je 10,05, uz graničnu vrijednost hi-kvadrata koja iznosi 7,81 kod razine značajnosti od 5%. Ispitanici koji bi željeli raditi u produženom ili cjelodnevnom boravku u 69% slučajeva tvrdnju o demokratskom stilu vođenja kao najdjelotvornijem stilu za rad u cjelodnevnom boravku označuju kao tvrdnju s kojom se u velikoj mjeri ili potpuno slažu. Ispitanici koji ne bi željeli raditi u cjelodnevnom boravku u 47% slučajeva s navedenom se tvrdnjom u velikoj mjeri ili potpuno slažu.

Zaključak

Socijalna kompetencija učitelja je značajan čimbenik za kvalitetu njihovog rada. Kod uvođenja produženog i cjelodnevnog boravka učenika u škole treba voditi računa o socijalnoj kompetenciji učitelja koji će ih provoditi.

Ovo istraživanje je pokazalo da postoje razlike u procjenjivanju važnosti nekih kvaliteta, koje smo povezali s pojmom kvalitetnog provođenja produ-

ženog i cjelodnevnog boravka. Učitelji koji su **za** uvođenje cjelodnevnog boravka u škole pridaju veći značaj sadržajnoj i otvorenoj komunikaciji. Za njih produženi i cjelodnevni boravak znači mogućnost opuštenije atmosfere u radu škole i u njemu vide priliku za oporavak škole koja mora zauzeti novu ulogu u postindustrijskom društvu dvadesetprvog stoljeća.

Pri odabiru kadra za provođenje cjelodnevnog boravka trebalo bi voditi računa o tome da u cjelodnevnom boravku rade učitelji koji imaju pozitivno mišljenje o mogućnostima cjelodnevnog boravka. Učitelji koji rade s djecom u školi su njihov primjer, od kojega uče i koji postaje dio njihove osobnosti. Nezadovoljni učitelji koji ne vide smisla u produživanju školskog dana nisu adekvatno rješenje za novu koncepciju moderne škole. Škola ima veliku mogućnost pozitivnog utjecaja na mlade, pa to mora iskoristiti zapošljavajući u produženom i cjelodnevnom boravku komunikativne, otvorene, iskrene, fleksibilne i empatične učitelje. Učitelji koji preferiraju u radu demokratski stil, lakše će odgajati učenike za otvoren odnos povjerenja u kojem svatko ima pravo izraziti svoje mišljenje.

Učitelje kojima je demokratski stil vođenja učenika u produženom i cjelodnevnom boravku nešto neprihvatljivo, ne bi trebalo zapošljavati u cjelodnevnom boravku. Možemo postaviti pitanje, kakav stil vođenja bi taj učitelj primjenjivao u radu, i može li u takvim uvjetima škola biti „humana, stvaralačka i socijalna zajednica“ (Previšić, 1999). Svaki zadatak vezan uz učenike u konačnici je povjeren učitelju koji je u neposrednom kontaktu s djecom. Učitelji koji imaju pozitivno mišljenje prema cjelodnevnom boravku imaju mnoštvo vrlo zanimljivih ideja, koje će nam biti dragocjene kod planiranja i programiranja novog načina rada. Upravo tim ljudima treba dati mogućnost i ohrabrenje da svoje ideje razrade, prošire, nadovežu i prilagode svojoj lokalnoj sredini i učenicima s kojima će biti u školi i da tako razvijaju svoja „temeljna nastavna umijeća“ (Kyriacou, 1995). Cjelodnevni boravak učenika u školi nam pruža mogućnosti da približimo novoj generaciji često zaboravljena neposredna iskustva, mogućnost „iskustvenog učenja“ (Hentig, 1997) koja su im važna za uključivanje u svakodnevni život. Učitelji su u stalnom kontaktu s djecom i mogu lako saznati što djecu zanima, koji sadržaji su im nedostupni, a škola bi ih lako mogla organizirati kao prilog izjednačavanju obrazovnih, ali i odgojnih šansi, uzimajući u obzir dobre i loše strane cjelodnevnog boravka (Schneider i Dreer, 2004). Zato treba razgovarati kako s učenicima, tako i s zainteresiranim učiteljima. Optimistični učitelji ovdje nam mogu biti jaki saveznici, jer upravo takve ljude neće pokolebati možebitni prvi neuspjeh, već će im predstavljati poticaj za nova promišljanja i „nastavljanje profesionalnog razvoja stručnjaka u nama“ (Dadds, 2001).

Ovo istraživanje nam je pokazalo koliko je učitelja zainteresirano za rad u cjelodnevnom boravku, ali nam je dalo i pokazatelje koji mogu biti poticaj za daljnja istraživanja. Zanimljivo je da učitelji s više radnog iskustva prida-

ju veću pažnju empatičnosti, kao vrlo važnoj osobini učitelja. Ova činjenica bi nam također mogla poslužiti za poticaj za daljnja istraživanja, kako bismo saznali radi li se ovdje zapravo o životnom iskustvu učitelja koje ga emocionalno osnažuje i čini više empatičnim. Nekoliko ispitanika je odgovorilo da bi trebalo u cjelodnevni boravak zapošljavati mlade ljude. Ovu tvrdnju bi trebalo preispitati, upravo zbog ovog većeg pridavanja pažnje empatiji kod starijih ispitanika. Trebali bi istražiti imaju li doista mladi učitelji, kako se često govori više strpljenja u radu s djecom, ili je upravo suprotno.

Kod organizacije rada za pojedinu školu doista treba uvažavati sklonosti pojedinih učitelja, jer će se tako pospješiti naša nastojanja prema kvalitetnoj školi. (Glasser, 1994, Glasser, 1999, Gossen i Anderson, 1996, Greene, 1996). Zainteresirani i angažirani učitelji mogli bi činiti timove pri svakoj školi, koji bi razrađivali mogućnosti koje pruža cjelodnevni boravak, pritom uvažavajući „višestruke inteligencije učenika“ (Armstrong, 2006).

Samo uz temeljitu i ozbiljnu pripremu škole, kako u prostornom i programskom, tako i kadrovskom smislu možemo ostvariti kvalitetan cjelodnevni boravak učenika u školi. Utjecajem na današnju djecu oblikujemo budući svijet, a naši postupci trebaju nam pomoći stvoriti «... pojedince koji mogu ne samo analizirati nego i činiti prave stvari; pojedince koji će nas zadiviti ne samo kao mislioci ili stvaratelji, nego i kao ljudska bića» (Gardner, 2005, str. 242).

LITERATURA

- Armstrong, T. (2006), Višestruke inteligencije u razredu. Zagreb: Educa.
- Bošnjak, B. (1997), Drugo lice škole. Zagreb: Alinea.
- Bratanić, M. (2002), Paradoks odgoja. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Brüggen, F. (2003), Ganztagsschule - vom Tabuthema zum Modethema? Die Debatte und die Begründung der Ganztagsschule in Deutschland seit Beginn der Neunziger Jahre. Münster: Westfälische Wilhelms-Universität Münster, <http://www.ganztagsschulverband.de/Download/ExamensarbeitLepping.pdf>.
- Cindrić, M. (2003), Učiteljska profesija u svijetu promjena. U: Vrgoč (ur.), Promjenama do uspješnog učenja i kvalitetne škole. Zagreb: HPKZ. str. 35-60.
- Dadds, M. (2001), Continuing Professional Development: Nurturing the Expert Within. U: Soler, J. Craft, A, Burgess, H.(ur.) Teacher Development. Exploring Our Own Practice. London: Paul Chapman Publishing Ltd in association with The Open University. str. 50-56.
- Đuranović, M. (2005), Kurikulum pedagoške kompetencije učitelja. (neobjavljeni magistarski rad), Zagreb, Filozofski fakultet.
- Fraundorfer, A. (2003), Ganztägige Schule - mehr als nur Unterricht und Betreuung <http://www.ganztagsschule.at/foxplus/files/downloads/Mehr%20als%20nur%20Unterricht%20und%20Betreuung.doc>.

- Fulmer, E. H. (1992), *Implementation of Developmentally Appropriate Activities for School - Age in the Extended Day Enrichment Program*. Nova University.
- Ganztagsschulen in Wien: <http://www.wuk.at/schulkollektiv-wien>.
- Ganztagsschulkongress 2005: «Paradigmenwechsel im Bildungssystem» (2005), <http://www.ganztagsschulen.org/4059.php>.
- Ganztagsschulkongress 2006: <http://www.ganztaegig-lernen.org/www/web378.aspx>.
- Gardner, H. (2005), *Disciplinarni um*. Zagreb: Educa.
- Glasser, W. (1994), *Kvalitetna škola - škola bez prisile*. Zagreb: Educa.
- Glasser, W. (1999), *Nastavnik u kvalitetnoj školi*. Zagreb: Educa.
- Goleman, D. (1997), *Emocionalna inteligencija*. Zagreb: Mozaik knjiga.
- Gossen, D. C. (1994), *Restitucija. Preobrazba školske discipline*. Zagreb: Alinea.
- Gossen, D., Anderson, J. (1996), *Stvaranje uvjeta za kvalitetne škole*. Zagreb: Alinea.
- Greene, B. (1996), *Nove paradigme za stvaranje kvalitetnih škola*. Zagreb: Alinea.
- Hentig, H. von (1997), *Humana škola*. Zagreb: Educa.
- Kahl, H. (2004), *Ganztags für Kinder und Jugendliche*. <http://www.ganztagsschulen.org/906.php>.
- Koraj, Z. (1983), *Integracija nastave i izvannastavnog učenja u odjeljenjima s cjelodnevnom boravkom u osnovnoj školi*. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet OOUR pedagoške znanosti.
- Koraj, Z. (1985), *Produžavanje školskog radnog dana kao izraz proširene uloge osnovne škole*. U: Previšić (ur.), *Odgoy i škola*. Zagreb: Institut za pedagojska istraživanja Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- Kyriacou, C. (1995), *Temeljna nastavna umijeća*. Zagreb: Educa.
- Matijević, M. (2001), *Alternativne škole: didaktičke i pedagoške koncepcije*. Zagreb: Tipex.
- Pivac, J. (1995), *Škola u svijetu promjena*. Zagreb: Institut za pedagojska istraživanja Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- Pivac, J. (2009), *Izazovi školi*. Zagreb: Odsjek za pedagogiju i Školska knjiga.
- Popp, U. (2005), *Ganztagsschule als Schule der Zukunft?*. Klagenfurt: Institut für Erziehungswissenschaft und Bildungsforschung Abteilung für Schulpädagogik.
- Previšić, V. (1999), *Škola budućnosti: humana, stvaralačka i socijalna zajednica*. Napredak, 140 (1), 7-16.
- Previšić, V. (1999), *Učitelj-interkulturalni medijator*. U: Rosić (ur.), *Nastavnik-čimbenik kvalitete u odgoju i obrazovanju*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, str. 78-84.
- Previšić, V. (2003), *Suvremeni učitelj: Odgojitelj-medijator- socijalni integrator*. U: Ličina (ur.), *Učitelj-učenik-škola*. Petrinja-Zagreb: Visoka učiteljska škola Petrinja i Hrvatski pedagoško-književni zbor, str. 13-19.
- Rossi, R.; And Others (1996), *Extended-Day Program in Elementary and Combined Schools, Issue Brief*. Washington: American Inst. For Research, Washington Research Center.

- Rother, U. (2002), Situation der Ganztagsschulentwicklung in den Bundesländern. <http://www.ganztagsschule.at/foxplus/files/downloads/Ganztagsschulen-die%20Situation%20in%20der%20BRD.pdf>.
- Schneider, F. Dreer, E. (2004), Kosten und Nutzen von Schulen mit ganztägiger Betreuung in Oberösterreich. Linz: Johannes Kepler Universität. http://www.arbeiterkammer.com/pictures/d32/NMB_KostenNutzen.pdf.
- Seever, M. (1991), The Extended Day Program: 1988-1989, 1989-1990, 1990.-1991. Summative Evaluation. Kansas City School District Missouri.
- Strugar, V. (1993), Biti učitelj. Zagreb: HPKZ.
- Šporer, Ž. (1990), Sociologija profesija, Zagreb: Sociološko društvo Hrvatske.
- Teixeira, R. (2004), All-Day, All_Year Schools. New York City-Washington: The Century Foundation.
- Vučak, S. (1995), Cjelodnevni boravak učenika u osnovnoj školi. Napredak, 136 (1), 51-56.
- Warner, E. (2004), When Schools Stay Open Late: The National Evaluation of the 21st Century Community Learning Program, New Findings: National Center for Education Evaluation and Regional Assistance (NCEE).

THE INFLUENCE OF TEACHER'S SOCIAL COMPETENCE ON DAY CARE IMPLEMENTATION PROGRAM IN PRIMARY SCHOOLS

Jasenska Martinčević

Summary - One of the requirements of modern society is to have modern, all-day schools. Finally, teachers will realize that project. Therefore, this paper, besides considering the theoretical aspect of all-day school, also presents the results of a survey. The survey was conducted using the questionnaire method on a sample of 187 responders, all teachers in primary schools, in Varaždin County. In the paper, we divided the subject "social competence of teachers" on five elements. Those elements are: empathy, optimism and sense of humor, communication skills, flexibility and leadership style. Teachers, the responders to the questionnaire, estimated those elements. The results showed that different groups of teachers estimate those elements differently. These results can be used as one of the many starting points for the improvement and development of key competencies required by every teacher working in all-day school education system.

Key words: Social competence of teachers, communication skills, empathy, flexibility and leadership style, all-day school, modern school.